

Naslov članka/Article:

Aktivno učenje učiteljev – primeri delavnic na študijskih srečanjih učiteljev in učiteljic, ki poučujejo na razredni stopnji

Active Learning for Teachers: Workshop Examples in Primary Teachers' Study Groups

Avtor/Author:

Vesna Vršič

DOI:

CC licenca

Priznanje avtorstva-Nekomercialno-Brez predelav

Razredni pouk št. 1/2023, letnik 25

ISSN 1408-7820

Izdal in založil: Zavod Republike Slovenije za šolstvo

Kraj in leto izdaje: Ljubljana, 2023

Spletna stran revije:

<https://www.zrss.si/strokovne-revije/razredni-pouk/>

Pouk tujega jezika na prostem. (vir: Tanja Müller)

Vesna Vršič,
Zavod RS za šolstvo

Aktivno učenje učiteljev – primeri delavnic na študijskih srečanjih učiteljev in učiteljic, ki poučujejo na razredni stopnji

Active Learning for Teachers: Workshop Examples in Primary Teachers' Study Groups

IZVLEČEK: Usposobljenost učiteljev za poklicno delovanje v sodobni družbi, za katero so značilne spremembe na vseh področjih delovanja, zahteva visoko razvito sposobnost vseživljenjskega učenja in prilagodljivost spremenljivim zahtevam družbe in izobraževanja. Od učiteljev se pričakuje, da skrbno načrtujejo svoj profesionalni razvoj, se aktivno vključujejo v šolske in izvenšolske dejavnosti, sodelujejo v različnih dejavnostih na ravni šole in izven za namene izboljšanja lastne strokovnosti.

Ena izmed najbolj množično obiskanih usposabljanj učiteljev v slovenskem šolskem prostoru so zagotovo študijska srečanja, ki jih Zavod RS za šolstvo organizira že vrsto let (od 90. prejšnjega stoletja). Namen študijskih srečanj je seznanjanje strokovnih delavcev z aktualnimi informacijami in primeri dobre poučevalne prakse.

V zadnjem obdobju so za učitelje razrednega pouka organizirana regijska srečanja, na katerih so učitelji spodbujeni k aktivnemu učenju ob podajanju mnenj, kritični presoji, povezovanju teoretičnih izhodišč s pedagoško prakso itd. Ena izmed oblik učenja, ki to spodbuja, so tudi delavnice, ki jih samostojno izbirajo in prav tako samostojno izvedejo ob pripravljenem gradivu ter izmenjujejo ideje in praktične izkušnje s kolegi.

Ključne besede: profesionalni razvoj učiteljev, učitelji razrednega pouka, študijska srečanja, aktivno učenje, delavnice

Abstract: Teacher professional competencies in modern society, marked by changes in all aspects of life, necessitate a highly developed capacity for lifelong learning as well as adaptability to the changing societal and educational needs. Teachers need to plan their professional development meticulously, be actively involved and participate in a wide range of school-related and extracurricular activities to increase their professional competencies.

Study groups, organised by the National Education Institute of the Republic of Slovenia since the 1990s, are undoubtedly one of the most widely attended teacher training events in the Slovenian educational realm. Their goal is to equip practitioners with up-to-date information and examples of good teaching practice.

Recently, regional meetings for primary teachers have taken place, where teachers are encouraged to learn actively by expressing their viewpoints, making critical assessments, connecting theoretical background to teaching practice, etc. Workshops are one type of learning that supports active learning among teachers. They are chosen and carried out individually, using prepared materials and exchanging ideas and practical experience with others.

Keywords: teachers' professional development, classroom teachers, study groups, active learning, workshops.

Uvod

V Sloveniji je bilo v šolskem letu 2021/22 v osnovni šoli zaposlenih 22 795 učiteljev in učiteljic (vir: SURS), od tega 8 992 učiteljev razrednega pouka (vir: SURS). Slovenski učitelji se v veliki meri zavedajo svoje pomembne vloge in vpliva, ne samo na učeče se, temveč na celotno družbo (MIZŠ, 5.10.2022). Dnevno prihajajo v stik z učenci in njihovimi starši, zato so pomemben povezovalni element družbe, saj se vsaka sprememba v njej »začne z učitelji« (prav tam).

Učitelji se na svoji poklicni poti srečujejo s kompleksnimi izzivi, ki jih prinašajo spremembe v družbi in visoka pričakovanja deležnikov (učencev, staršev, države ...). Spremembe v šolskem sistemu so posledica sodobnih pogledov na že utečene prakse, novi izzivi in trendi zaradi družbenih pojavov v svetu in vsakdanjem življenju, nova spoznanja na strokovnem in didaktičnem področju ter organizacijski in tehniški

razvoj. V ta namen nastajajo vedno novi dokumenti, ki strokovne delavce v praksi usmerjajo pri njihovem delu, jih zavezujejo k udeležanju in uresničevanju. Vedno novi izzivi od učiteljev zahtevajo fleksibilnost, pričakujejo visoko splošno in strokovno usposobljenost, kar lahko dosežejo z načrtnim vseživljenjskim izobraževanjem, s strokovnim usposabljanjem in aktivnim vključevanjem v razvojne in druge naloge ter projekte.

Publikaciji TALIS 2018 Slovenija (urednice Barbara J. Pavešič, dr. Mihaela Zavaršnik, dr. Tatjana Ažman, 2020) in Poklicni razvoj učiteljev: ugled in transverzalne kompetence (urednici Jana Kalin in Renata Čepić, 2019), ki izpostavljata teme poklicnega razvoja učiteljev in njihovo strokovno usposabljanje, predstavljata tudi rezultate raziskav, »v kolikšni meri se čutijo učitelji usposobljene za poklicno delovanje v sodobni družbi, ki zahteva visoko razvito sposobnost vseživljenjskega učenja in prilagodljivosti spremenljivim zahtevam

dinamične družbe in izobraževanja» (Lončarič, v Kalin in Čepić, 2019, str. 70). Tako je samoocena poklicne usposobljenosti učiteljev neke vrste kazalnik kakovosti njihovega vseživljenjskega izobraževanja, ki ima tudi ključno vlogo pri oblikovanju njihovih prepričanj.

Kako se učijo učitelji

Zaposleni učitelji so v šol. l. 2021/22 dosegali formalno izobrazbo različnih stopenj, in sicer visoko izobrazbo prve stopnje (visokošolski strokovni študijski program, univerzitetni študijski program), druge stopnje (magistrski študijski program, enoviti magistrski študijski program) in tretje stopnje (doktorski študijski program) (MIZŠ, b.d.).

Preglednica 1: Število učiteljev v šolskem letu 2021/22 z zaključeno stopnjo izobrazbe (vir: SURS).

ŠOLSKO LETO 2021/22	STOPNJA IZOBRAZBE	ŠTEVILO ZAPOSLENIH
Učitelji v OŠ	Visokošolska izobrazba 1. stopnje → visokošolski strokovni študijski program, univerzitetni študijski program	4 147
	Visokošolska izobrazba 2. stopnje → magistrski študijski program, enoviti magistrski študijski program	14 563
	Visokošolska izobrazba 3. stopnje → doktorski študijski program	668

Ob zaposlitvi se učitelji vključujejo v različne oblike strokovnega usposabljanja od seminarjev, posvetov, konferenc ..., ki jih ponujajo različne strokovne organizacije in ustanove. Zavod RS za šolstvo kot državna institucija, katere vloga je med drugim razvoj učinkovite prakse kakovostnega vzgojno-izobraževalnega dela, v sodelovanju z vzgojno-izobraževalnimi organizacijami; spremlja in evalvacija novosti na področju vzgoje in izobraževanja; spodbujanje profesionalnega razvoja vseh strokovnih delavcev in ravnateljev; sodelovanje s slovenskimi šolami ..., nudi strokovnim delavcem vzgoje in izobraževanja podporo skozi različne oblike izobraževanj kot so študijska srečanja, seminarji, konference in posveti, svetovalne storitve, svetovanja,

tematske konference, delavnice, krajša videosrečanja, projekti itd. (Zavod RS za šolstvo, b.d.).

Učiteljem so na voljo formalne in neformalne oblike usposabljanja, ki lahko povezujejo učitelje istega vzgojno-izobraževalnega zavoda oziroma mreže zavodov. Učitelji lahko sodelujejo v različnih šolskih razvojnih timih, projektnih timih, aktivih, timih itd., kamor so tudi formalno imenovani s strani ravnatelja, lahko pa se samoiniciativno povezujejo in sodelujejo zaradi skupnih dejavnosti, potrebe po deljenju izkušenj, gradiv, mnenj (npr. o delu z učenci z učnimi težavami ali posebnimi potrebami).

Med dejavnostmi pri različnih usposabljanjih učitelji vsekakor zelo cenijo izmenjavo idej iz prakse, zato se jo vključuje v vse oblike izobraževanj in usposabljanj učiteljev.

Usposabljanje učiteljev in njihov strokovni razvoj

Spoznanja kažejo, da je učiteljeva praksa v razredu odvisna od njegovih pojmovanj učenja in poučevanja, njegovih stališč, ki se jih zaveda ali ne, različnih izkušenj in pripravljenosti na sodelovanje ter spreminjanje.

Učitelji s profesionalnim učenjem razvijajo svoje strokovno znanje, širši in poglobljen pogled v strokovno področje in s tem kritično informiranost. Učitelji naj bi prevzeli odgovornost za lasten profesionalni razvoj, ki zajema tudi raziskovanje lastne prakse z refleksijo in njeno vrednotenje kot npr. neposredni učinki na izboljšanje kakovosti učenja učencev.

»Prav kakovostno in učinkovito profesionalno učenje učiteljev je tisto, ki lahko spremeni njihova prepričanja, stališča, vrednote, znanje, spretnosti, tako da ti spremenijo prakso svojega delovanja v razredu, to pa bo posledično izboljšalo učenje učencev in njihove dosežke« (Zavašnik Arčnik, 2015, str. 16; v Krapše, 2019).

Projekta AmChama in Učitelj sem! Učiteljica sem! sta v središče postavila dobrega učitelja, ki lahko bistveno več prispeva k izboljšanju šole in dvigu dosežkov učencev kot spreminjanje dokumentov in učnih podlag (npr. učnih načrtov, nove Bele knjige), zato bi bilo treba razmisliti o strukturnih spremembah v našem sistemu, ki bi ustvarile ugodnejše razmere za bolj strokovno in avtonomno delovanje učiteljev (Delo, 9. 3. 2019), prisluhniti bi morali dobrim učiteljem in jih podpreti pri njihovem delovanju.

Študijska srečanja

Najbolj množično usposabljanje učiteljev so zagotovo študijska srečanja, katerih namen je seznanjanje

Preglednica 2: Vsebina in izvedba študijskih srečanj v zadnjem desetletju

ŠOLSKO LETO	ORGANIZACIJA/IZVEDBA	TEMA/VSEBINA SREČANJA ZA UČITELJE RAZREDNEGA POUKA
2012/13 in 2013/14	Izvedba po območnih enotah v treh srečanjih: → prvi sestanek študijske skupine v živo (6 ur, od oktober do decembra 2012), → drugi sestanek preko spletne učilnice (4 ure, od februarja do aprila 2013), → tretji sestanek študijske skupine v živo (6 ur, od septembra do november 2013).	Uvajanje posodobljenih učnih načrtov (učenje z raziskovanjem, spremljanje učencev in ocenjevanje znanja, matematična preiskava na razredni stopnji, razvijanje pojmov in izgradnja pojmovnih map, kriterijsko preverjanje in ocenjevanje)
2014/15	Izvedba po območnih enotah v dveh srečanjih: → prvi sestanek študijske skupine v živo (4 ure, oktober in november 2014), → drugi sestanek preko spletne učilnice (4 ure, od aprila do junija 2015).	Vloga učitelja in vodenje razreda pri razvoju kompetenc 21. stoletja (inovativna učna okolja, kompetence za 21. stoletje, vloga učitelja pri razvoju kompetenc učencev, kritično mišljenje) Kompetence za 21. stoletje: kritično mišljenje – veščina spraševanja (razvoj veščine spraševanja in odkrivanja, tipi vprašanj, taksonomije)
2015/16	Izvedba po območnih enotah v dveh srečanjih: → prvi sestanek študijske skupine v živo (4 ure, v oktobru in novembru 2015), → drugi sestanek kot spletni sklic (preko spletne učilnice, od marca do avgusta 2016).	Formativno spremljanje za dvig kakovosti učenja in poučevanja na razredni stopnji (usmeritve sodobne šole, načela in elementi formativnega spremljanja, formativno spremljanje – različni modeli, prednosti in nevarnosti formativnega spremljanja)
2016/17	Regijska izvedba v dveh srečanjih: → prvi sestanek študijske skupine v živo (4 ure, v oktobru in novembru 2016), → drugi sestanek kot spletni sklic (preko spletne učilnice, od aprila do junija 2017).	Formativno spremljanje v podporo učenju na razredni stopnji (učitelj raziskovalec lastne prakse, učenec dejaven soustvarjalec vzgojno-izobraževalnega procesa, socialne spretnosti, povratna informacija in njen učinek)
2017/18	Regijska izvedba v dveh srečanjih: → prvi sestanek študijske skupine v živo (4 ure, v oktobru in novembru 2017), → drugi sestanek kot spletni sklic (preko spletne učilnice).	Vključujoča šola - videti in podpreti vsakega učenca (podpora vsakemu učencu, integracija, inkluzija, vključujoče učno okolje, načela vključujoče šole, povezava elementov FS z vključujočo šolo)
2018/19	Regijska izvedba v dveh srečanjih: → prvi sestanek študijske skupine v živo (4 ure, oktober in november, 2018), → drugi sestanek kot spletni sklic (preko spletne učilnice, od januarja do aprila, 2019).	Vodenje razreda po načelih formativnega spremljanja (elementi formativnega spremljanja, izzivi vodenja razreda, neželjeno vedenje, strategije vodenja razreda)
2019/20	Regijska izvedba (8 ur) v živo (avgust, 2019)	Principi učenja in poučevanja v spodbudnem učnem okolju na razredni stopnji (učenec v središču, socialna narava učenja, čustva imajo odločilno vlogo pri učenju, prepoznavanje individualnih razlik, ustreznost zahteve za vse učence, preverjanje/spremljanje v podporo učenju, izgrajevanje horizontalnih povezav)
2020/21	Regijska izvedba v treh delih (od avgusta do oktobra 2020): → 1. del samostojni ogled videoposnetka (2 uri), → 2. del videokonferenčno srečanje (3 ure), → 3. del videokonferenčno s predstavitev primerov prakse (3 ure).	Načrtovanje s sodobnimi učnimi pristopi (izzivi in priložnosti v izobraževanju na daljavo) Veščine in znanja učencev in učiteljev za delo na daljavo (primeri načrtovanja pouka za delo v razredu ali na daljavo; pristopi dela na daljavo; predstavitev sklopa Čas; dejavnosti, ki sledijo sodobnim pristopom učenja in poučevanja; uspešna spletna orodja za prakso) Primeri prakse

ŠOLSKO LETO	ORGANIZACIJA/IZVEDBA	TEMA/VSEBINA SREČANJA ZA UČITELJE RAZREDNEGA POUKA
2021/22	Regijska izvedba v treh delih (avgust, 2021): → 1. del videokonferenčno na daljavo (4 ure), → 2. del samostojni ogled posnetka (2 uri), → 3. del videokonferenčno s predstavitev primerov prakse (2 uri).	Dobra poučevalna praksa za uspešno učenje vseh učencev (odnos in motivacija, vrzeli zaradi pouka na daljavo, digitalizirani učni načrti, razvoj številskih predstav, drugi načini ocenjevanja, digitalno državljanstvo) Posnetek: Načrtovanje pouka s pomočjo digitaliziranih učnih načrtov; Načrtovanje letne e-priprave Primeri prakse
2022/23	Regijska izvedba (avgust, 2022) v dveh delih → 1. del srečanje v živo (6 ur), → 2. del srečanje na daljavo (2 uri, zaključna konferenca za formativno spremljanje).	Didaktični pristopi v podporo socialno-čustvenemu učenju - učni sklop Jaz v skupnosti in odziv na aktualne teme/dogodke <i>(socialno-čustveno opismenjevanje, koncept trajnostnega razvoja, koncept skupnosti, sodobni pristopi in formativno spremljanje, dokazi o učenju)</i>

Vir: lastni arhiv avtorja

učiteljev z novostmi in izmenjava dobrih praks. Izvajalci, pedagoški svetovalci in drugi strokovni delavci, srečanje izpeljejo v obliki predavanj, delavnic in predstavitev ter izmenjav dobrih pedagoških praks.

Organizacija in izvedba študijskih srečanj se je skozi leta spreminjala, vendar ohranja svoj namen. Iz Preglednice 2 sta razvidna vsebina in način izvedbe študijskih srečanj v zadnjem desetletnem obdobju na področju razrednega pouka:

Aktivno vlogo učiteljev na študijskih srečanjih se spodbuja tako, da se jih vključuje v predstavitve pedagoških praks, izmenjavo izkušenj, podajanje mnenj in ugotovitev, dejavnosti v delavnicah, objavo lastnih primerov prakse itd.

Od leta 2019 na študijskih srečanjih učiteljem pripravljamo delavnice na različne teme, ki si jih lahko učitelji izbirajo po lastnih interesih in željah. Gradiva za izvedbo delavnic so pripravljena tako, da jih učitelji izvajajo samostojno. Ob tem je zelo pomembno, da se poglobijo v vsebino delavnice, preberejo potek posamezne delavnice, se seznani z gradivi (primeri dejavnosti, nalog, vaj, mnenj itd.), ki so izhodišča za razgovor in izmenjavo izkušenj med strokovnimi delavci v posamezni skupini delavnice. Učitelji pred izvedbo prejmejo **Dnevnik študijskega srečanja**, iz katerega je razvidno število delavnic in njihova vsebina (namen delavnice, izhodišče, navodilo za delo, naloge/vaje, razprava v skupinah, sporočilo za poročanje, refleksija in nekateri dodani viri). Dnevnik študijskega srečanja za posamezno šolsko leto je objavljen v spletni učilnici ŠS – Razredni pouk na portalu Slovenskega izobraževalnega omrežja (SIO – Skupnosti). Vsa gradiva za izvedbo posamezne delavnice so prav tako objavljena v spletni učilnici ŠS – Razredni pouk po zaključku izvedb študijskih srečanj za tekoče šolsko leto.

S tako obliko dela želimo učitelje spodbuditi k aktivnemu učenju, k razmišljanju o povezovanju teoretičnih izhodišč z lastno prakso, k odgovornosti za lastno udejstvovanje, usposabljanje in kritično presojanje.

V nadaljevanju prispevka bomo predstavili nekaj delavnic, ki so bile ponujene učiteljem pri izvedbi študijskega srečanja v šolskem letu 2021/22.

Viri in literatura

Delo (9. 3. 2019). Kako do dobrih učiteljev? Članek ddr. Barice Marentič Požarnik. <https://www.delo.si/mnenja/pisma-bralcev/kako-do-dobrih-uciteljev/>

Japelj Pavešić, B., Zavašnik, M., Ažman, T. (ur.) (2020). *Učitelji in ravnatelji, cenjeni strokovnjaki: izsledki mednarodne raziskave poučevanja in učenja TALIS 2018*. Pedagoški inštitut. <http://talispei.splet.arnes.si/files/2020/03/TALIS18-Ucitelji-in-ravnatelji-cenjeni-strokovnjaki.pdf>

Kalin, J. Čepić, R. (ur.). (2019). *Poklicni razvoj, ugled in transverzalne kompetence*. [Elektronski vir]. Znanstveni založbi Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani. <https://e-knjige.ff.uni-lj.si/>

Krapše, T., Rupnik Vec, T., Čop, J., Jerman, O., Likon, B., Majkus, D., Stadler, L., Strmšek, A., Vulič, I., in Zule, E. (2019). *Profesionalno učenje in delovanje učiteljev*. Šola za ravnatelje. <http://solazaravnatelje.si/ISBN/978-961-6989-30-5.pdf>

Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport (5.10.2022). Novica: Ob svetovnem dnevu učiteljev: Preobrazba izobraževanja se začne pri učiteljih. <https://www.gov.si/novice/2022-10-05-ob-svetovnem-dnevu-uciteljev/>

Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport (b. d.). Stopnje in ravni visokošolske izobrazbe. <https://www.gov.si/teme/stopnje-in-ravni-visokosolske-izobrazbe/>

Slovensko izobraževalno omrežje (SIO). (b. d.). Spletna učilnica: ŠS – Razredni pouk. <https://skupnost.sio.si/course/view.php?id=9374>

Statistični urad Republike Slovenije (b. d.). Delovno aktivno prebivalstvo po poklicu: Učitelji razrednega pouka. <https://pxweb.stat.si/SiStatData/pxweb/sl/Data/Data/0764803S.px/table/tableViewLayout2/>

Zavod RS za šolstvo (b. d.). Študijska srečanja. <https://www.zrss.si/>

Mag. Nada Nedeljko, Zavod RS za šolstvo

Delavnica: Vživljanje in empatija

Kako lahko že najmlajše učence opolnomočimo z znanjem, spretnostmi, vrednotami in stališči, ki jim omogočajo odgovorno delovanje za pravično družbo, razvoj empatije in sočutja do drugih ljudi in planeta ter jih motiviramo, da postanejo ambasadorji sprememb?

Odgovor na to vprašanje je lahko: uporabiti interaktivne oblike dela, projektno učenje, na učečega se osredotočeno poučevanje in učenje, učno okolje preoblikovati tako, da se učenec omogoča, da živi, kar se uči, in se uči, kar živi (VITR za 2030, 2022).

Delavnica **Vživljanje in empatija** nagovarja k iskanju učnih priložnosti za spodbujanje vživljanja ter empatije pri učnih temah, ki se lahko zdijo preveč zapletene, oddaljene ali obsežne, hkrati pa skozi celostni pristop omogočijo dvig ravni znanja in spretnosti. Za uspešno vživljanje in empatijo lahko uporabimo namišljeno bitje t. i. **zverinico**, ki jo učenec izdela sam kot ploščato lutko ali kot skulpturo. Njegova zverinica ni super junak, ampak prispodoba živega bitja tudi s šibkimi področji.

Primer vključevanja zverinice v pouk je na konferenci Soustvarjajmo razredni pouk 2022, v organizaciji Zavoda RS za šolstvo, predstavila prof. Margaret Sutherland, Univerza Glasgow Škotska.

Delavnica vključuje individualno delo ter razpravo v skupini. Vsak udeleženec delavnice nariše zverinico ter razmisli o njej: *Kakšna je? Kje živi? Kaj so njene posebnosti? V čem se razlikuje od drugih? Kaj potrebuje za življenje in dobro počutje? Kako bo zverinici ime?* Sledi predstavitev zverinic, njihovih posebnosti ter izbira skupnega izziva za raziskovanje. Pri tem si člani skupine lahko pomagajo s plakatom Kažipot VITR 2030 (glej sliko 1). Razprava se zaključi s predstavitvijo možnih rešitev skozi oči vseh zverinic, delavnica pa z zapisom refleksije.

Predstavljamo primere zapisov nastalih v delavnici.

Zapisi refleksij kažejo, da udeleženci prepoznajo v delavnici predstavljen učni pristop kot priložnost za razvoj vživljanja in empatije že pri najmlajših učencih, saj po njihovem mnenju učni pristop učencu omogoča, da vedno bolj razume druge in da išče rešitve za skupno dobro ter za druge.

Slika 1: Plakat s Kažipot VITR 2030.

Sliki 2 in 3: Izbira izziva ob plakatu Kažipot VITR 2030 z možnimi pristopi in/ali rešitvami.

IZHODNI LISTIČI

Delavnica 1: VŽIVLJANJE IN EMPATIJA

Parasitism 3 Endoparasiten
in wood:

- 1) mites, also larvae
Zwecken als insects (eaten
Dinner) parasitism wood,
also larvae Zwecken for
wood parasitism larvae parasitism,
also larvae parasitism larvae

[illegible]

Razmišljanje o
trajnostnem razvoju
in izgovor, ki bi
bili upehani in
ipehani v solato
delo v solatem
letu

OBILICA IDEJA ZA
KOMOTRAJENJE
RAZNOVARNJE
REALITETA

Dobro v znanosti
z luksemburške
sage temeljno/težko
na fikciji sistema
je to bolj preprosto, kar
je preprosto in zato z
znanostjo bolj težko.

RAZUMIJATI EMPATIJO
IN ZAVEŠČANJE, DA
KAKO LJUDJE RAZLIČNI
KULNJA IN OČUTJA

Poszczególne 2 atomy węgla
dzielony pierścieniem
- pierścienie dzielące
Ciekawostka: w pierścieniu jest
związanie C-C w pierścieniu
w drugą stronę, dla której to
dzielić nie można pierścienia
w pierścieniu jest pierścienie

MEĐUGENERACIJSKO
SODELOVANJE

Otrok v zverinico
z lahkoto prenese
svoje komplekse/težave
na fiktivno risbo - zverinico
ki jih lažje predela, ker
jih poznamo in nato z
zverinico rešuje težave v okolju

Predstavljamo nekaj zapisov
refleksij in ugotovitev:

- skupinski izziv vodi v širše razmišljanje o skupnosti in posameznika v njej,
- omogoča lažjo komunikacijo, izražanje idej, spodbuja razvoj socialnih veščin, razumevanje drugačnosti in različnosti, medsebojno spoznavanje,
- ponotranjeno raziskovanje izziva (od izbire izziva, raziskovanje s pomočjo različnih virov do možnih rešitev), razumevanje in sprejemanje sebe in drugih,
- odprta naloga omogoča vključevanje vseh učencev, spodbuja medsebojno sodelovanje, pomoč, razvijanje samokritičnosti in občutka »zmorem«,
- otrok v zverinico z lahkoto prenese svoje komplekse/ težave, da jih lažje predela; zverinica mu lahko pomaga, da sprejema sebe in druge učence v razredu.

Viri in literatura

Torkar, G., Marentič Požarnik, B., Kregar, S., Bregar Golobič, K. (strok. pregled prevoda). (2022). *Vzgoja in izobraževanje za trajnostni razvoj (VITR)*. Kažipot. Zavod RS za šolstvo. www.zrss.si/pdf/VITR_za_2030.pdf

Sliki 4 in 5: Zapisi refleksij na »izhodnem lističu«.

Dr. Nina Novak, mag. Marta Novak, Zavod RS za šolstvo

Delavnica: Dejavnosti razredne skupnosti za trajnostni razvoj

»Celo šimpanzi poznajo koncept – če se trop šimpanzov znajde na sadnem drevesu, poberejo le zrele plodove, ostale pustijo zoreti. To je trajnost.«

Jane Goodall

Trajnostni razvoj zadovoljuje potrebe sedanjega človeškega rodu, ne da bi ogrozili možnosti prihodnjih rodov, da zadovoljijo svoje potrebe. Vzgoja in Izobraževanje za Trajnostni Razvoj (VITR) je vseživljenjski, celostni in transformativni proces, ki vključuje učne vsebine in učne dosežke (learning outcomes), pedagoške pristope in tudi samo učno okolje (*Vzgoja in izobraževanje za trajnostni razvoj, Kažipot, 2022*). Aktualni Kažipot za VITR, ki ga je leta 2020 izdal UNESCO, države članice poziva, da se osredotočijo na pet prednostnih področjih delovanja:

- **razvoj politik** (ustvariti svet, v katerem vlade vključujejo VITR v svoje Izobraževalne politike in okvire, da bi zagotovile preoblikovanje vzgoje in izobraževanja),
- **spreminjanje učnih okolij** (učenci se vseh družbenih položajev in z vseh koncev sveta dobijo priložnost za pridobivanje znanja, spretnosti, vrednot ter stališč, potrebnih za spodbujanje trajnostnega razvoja in uresničevanje 17 ciljev trajnostnega razvoja),

- **krepitev kompetenc izobraževalcev** (izobraževalci po svetu imajo priložnosti za krepitev kompetenc, ki jim omogočajo spodbujanje družbenih sprememb za trajnostno prihodnost),
- **opolnomočenje** (ljudje v mestih in skupnostih po vsem svetu prepoznajo VITR kot ključno sredstvo in priložnost vseživljenjskega učenja za doseganje trajnosti na lokalni ravni),
- **in mobilizacija mladih** (mladi dobijo pomembnejšo vlogo kot zagovorniki sprememb) ter ukrepanje v skupnostih.

MOBILIZACIJA MLADIH

- Prepoznajo probleme in izzive okolja, ki vplivajo na trajnostni razvoj.
- Razumejo ideologijo in filozofijo okoljskih družbenih, kulturnih in gospodarskih problemov/izzivov.
- Se znajo vključiti v dialog z ljudmi, ki imajo različno družbeno, kulturno in politično ozadje.
- Raziskujejo različne možne rešitve, ki vodijo v bolj trajnostno ravnanje.

Za razumevanje soodvisnosti posameznih vidikov področij VITR je pri učencih nujno spodbujanje sistemskega razmišljanja, ki nas in učence pelje v razumevanje sveta, v katerem smo le eden izmed elementov večjega sistema in kjer naš vpliv na okolje nima le lokalnega učinka, ima globalni, sistemski učinek. Postavi se vprašanje, ali je z današnjim tradicionalnim poučevanjem sploh mogoče delati velike spremembe? Odgovor je ne. Potrebna je sprememba poučevanja in učenja, tako glede vsebine kot tudi glede metod, gre za premik oz. informativnega v transformativno učenje (*Schleicher, 2021*). Učenci tako izgrajujejo kompetence, ki ga sestavlja **znanje** (samo znanje, ki se razvija, bo preoblikovalo prihodnost), **veščine** ali **spretnosti** (kognitivne, socialne, emocionalne, praktične ...) ter **vrednote**.

Divergentno razmišljanje spodbuja učenca, da raziše številne možne poti in rešitve. Pri tem so pomembna vprašanja, ki nimajo determiniranega odgovora, za oblikovanje vprašanja potrebuješ vsebinsko znanje.

Za učitelje razrednega pouka smo pripravili delavnico z naslovom Dejavnosti razredne skupnosti za trajnostni razvoj, katere namen je bil obravnavati trajnostni razvoj in ga povezati s cilji in vsebinami, ki jih lahko obravnavamo na razredni stopnji.

Izhodišče delavnice so bili izzivi/problemi sodobnega sveta, s katerimi se srečujejo tudi učenci, naloga učitelja pa je, da jim pomaga razmišljati o rešitvah, kljub temu da rešitev vnaprej ne moremo poznati. Učenci se tako ukvarjajo z avtentičnimi problemi. Izzivi sodobnega sveta so med drugimi (Slika 6):

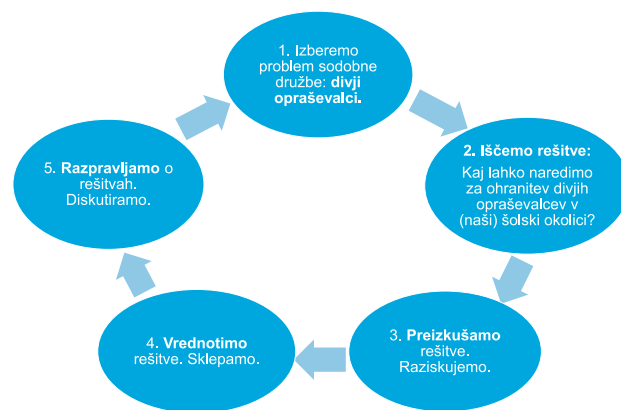
Slika 6: Izzivi sodobnega časa. (vir: Nina Novak)

Pri reševanju avtentičnih problemov učenci razvijajo znanja, ki jih doživljajo kot smiselna in povezana z življenjskimi situacijami. Avtentične dejavnosti so zasnovane v skladu s cilji učnih načrtov in oblikovane tako, da je problem prepričljiv, učence pritegne in jim daje občutek smiselnosti (Moravec in Novak, 2022).

Izhajajoč iz učnih načrtov, smo za delavnico študijske skupine izbrali izzive, ki jih človeku prinašajo divji opraševalci. Opraševanje je prenos cvetnega prahu od prašnikov na pestič. Pri približno 80 % vrst kmetijskih in divjih rastlin cvetni prah prenašajo žuželke. Opraševanje žuželk je nepogrešljiva ekosistemska storitev, pomembna tako za kmetijstvo kot za naravo. Opraševanje ne vpliva samo na količino, ampak tudi na kakovost pridelkov. Če so cvetovi bolje oprašeni, so plodovi lepše oblike, bolj obstojni in hranljivi. Količinsko je od opraševanja žuželk odvisna pridelava ene tretjine človeške prehrane. Brez opraševalcev torej ne bi bili brez hrane, bi je pa bilo manj, bila bi dražja in manj raznovrstna, kar bi negativno vplivalo na življenjski standard in zdravje ljudi (Bevk, 2021).

Učitelje smo na delavnici vodili po naslednjih korakih, ki so prenosljivi tudi v razred za delo z učenci, prav tako pa tudi pri ukvarjanju z drugimi izzivi:

1. Aktivacija predznanja ob preverjanju znanja o divjih opraševalcih. Uvodne trditve so zbrane na povezavi <https://forms.gle/wVMwUejaukTeZrz59>
2. Sledil je ogled posnetka o divjih opraševalcih, ki ga je pripravil Nacionalni inštitut za biologijo – Oddelek za raziskave organizmov in ekosistemov (Bevk, 2021a). Namen ogleda posnetka je bil primerjati aktivirano predznanje o divjih opraševalcih z znanstvenimi spoznanji in uzaveščenje lastnega poznavanja področja ter načrtovanje ciljev učenja.
3. Sledilo je razmišljanje skupin, parov in posameznikov o rešitvi problema. Pri tem smo učiteljem ponudili didaktični pristop reševanja problemov, ki temelji na aktivnem učenju, pri čemer učenci prevzemajo odgovornost za svoje učenje. Ob iskanju poti reševanja izbranega problema so soočeni s konkretnimi izzivi in ovirami, v okviru katerih sami ali v skupini, ob premišljeni podpori učitelja, odkrivajo in konstruirajo lastno znanje (Moravec in Novak, 2022). Koraki pristopa so prikazani v spodnji shemi:

Slika 7: Koraki reševanja problemov. (vir: Moravec, 2022)

Nekaj izhodišč uvodne aktivacije:

1. Ko govorimo o opraševanju, največkrat pomislimo samo na medonosno oziroma kranjsko čebelo. Ta je pomembna opraševalka, a še zdaleč ni edina. Vsaj polovico opraševanja v kmetijstvu namreč opravijo divji opraševalci, v naravi pa je njihov delež še precej večji.	2. Poleg medonosne čebele, ki je najbolj znana opraševalka, je bilo v Sloveniji doslej najdenih še več kot 570 vrst divjih čebel. Mednje sodijo čmrlji in čebele samotarke.	3. Podobno kot medonosna čebela tudi čmrlji živijo v družinah, ki jih sestavljajo matica, delavke in del leta tudi samci . So pa družine čmrljev veliko manjše in štejejo največ nekaj sto osebkov, medtem ko je v čebelji družini več deset tisoč delavk.	4. Čmrlje družine so kratkotrajne. Nastanejo pomladi in najkasneje jeseni propadejo. Pri čmrljih namreč prezimijo samo v zadnjem letu izlegle matice. Vsi čmrlji, ki jih vidimo zgodaj pomladi, so torej matice.
---	--	---	---

Skupine so izhajale iz problema Divjih oprasevalcev, diskutirale so o idejah/rešitvah, preučevanju in načrtovanju, nato so presojale možne podane rešitve in zasnovale načrt, ga preoblikovale, sledilo je vrednotenje predstavljenih idej in predstavitev.

Dejavnosti, povezane s trajnostnim razvojem, so povezane s štirimi področji delovanja VIZ, kar prikazuje spodnja shema:

Slika 8: Področje delovanja VIZ. (vir: Saša Kregar)

Pod »dežnikom« trajnostnega razvoja v vzgoji in izobraževanju je tudi področje trajnostne mobilnosti, ki

spodbuja in razvija ter krepi veščine za kulturo vedenja v cestnem prometu, zdrav način življenja, gibalne in socialne kompetence, odnos do okolja in ekologijo v sodobnem življenju. Temelji na načelih upoštevanja potreb in interesov posameznika, skupine in enakih možnosti. V povezavi s cilji učnega načrta lahko učitelj na zgoraj zapisan način obravnava tudi izzive trajnostne mobilnosti, kot so prevozi v šoli, pomen goriva, vplivi mobilnosti na okolje ipd.

Viri in literatura

- Bevk, D. (2021a). Posnetek: *Pomagajmo oprasevalcem!*. Nacionalni inštitut za biologijo. <https://www.youtube.com/watch?app=desktop&v=U573sbScecM&t=78s>
- Bevk, D. (2021). *Brošura: Pomen oprasevalcev za kmetijstvo*. Nacionalni inštitut za biologijo. https://skp.si/download/brosura_pomen-oprasevalcev-pdf
- Kregar, S. (2017). Celostni pristop k vključevanju vzgoje in izobraževanja za trajnostni razvoj. *Vzgoja in izobraževanje*, 48(4), str. 27–33. <http://www.dlib.si>
- Moravec, B. idr. (2022). *Reševanje avtentičnih problemov na STEAM področju*. Zavod RS za šolstvo. https://www.zrss.si/pdf/Reševanje_avtenticnih_problemov_STEM.pdf
- Moravec, B., Novak, N. (2022). *Avtentične učne situacije v podporo vključevanja gradnikov naravoslovne pismenosti v pouk*. Gradivo izvedene delavnice v okviru projekta NA-MA poti.
- Torkar, G. (2022). *Človek v okolju kot sprejemnik in oddajnik*. Predavanje na konferenci Soustvarjamo razredni pouk. <https://tinyurl.com/TORKAR>
- Torkar, G., Marentič Požarnik, B., Kregar, S., Bregar Golobič, K. (strok. pregled prevoda). (2022). *Vzgoja in izobraževanje za trajnostni razvoj (VITR). Kažipot*. Zavod RS za šolstvo. www.zrss.si/pdf/VITR_za_2030.pdf
- Zbirka Ugriznimo znanost. <https://4d.rtvlo.si/arhiv/ugriznimo-znanost/174615419/00:00:00>

dr. Nina Novak, dr. Sandra Mršnik, Zavod RS za šolstvo

Delavnica: Moč pogovora s posameznim učencem ali skupino učencev

V vsakem razredu nastanejo situacije, ko se učenci želijo ali morajo pogovarjati o aktualnih, avtentičnih – vsakodnevni temah. Pomembno je, da učitelj učencem odpira možnosti, da o temah spregovorijo. Odnos, ki ga ima učitelj do določene teme, vpliva na to, kako se bo v določenih situacijah odzval v pogovoru. Pri tem velja omeniti pomen aktivnega poslušanja, s katerim izrazimo iskreno zanimanje za pogovor z učencem/učenci in predvsem usmerjeno pozornost v vsebino pogovora. Bahovec in Bregar (2004) poudarjata, da je v zgodnjih letih učenja ključnih 5 strategij za zagotavljanje aktivnega učenja:

- ustrezna gradiva, ki so otrokom vseskozi na voljo,
- izbira gradiv in dejavnosti,
- pogovor o in ob dejavnostih,
- ureditev prostora in dnevna rutina,
- ključne izkušnje, ki so široko opredeljene dejavnosti in procesi, ki koristijo razvoju kognitivnih, socialnih in gibalnih sposobnosti (Bahovec in Bregar, 2004).

Na študijskih srečanjih učiteljev razrednega pouka smo se usmerili v pogovor in njegovo moč pri delu z učenci. Komunikacijske veščine, ki jih pri tem učitelj uporabi,

so pomemben del kakovostnega pogovora. Učitelj pri tem lahko postavlja razjasnjevalna vprašanja, pri čemer spodbuja učence k poglobljenemu razumevanju teme pogovora in zavzemanju različnih vidikov. Z namenom razmišljanja in uzaveščenja o pomenu pogovora za napredek in razvoj učencev smo analizirali pogovor učitelja z učenci in ustvarjali simulacijo pogovora z učenci o izbrani temi ob upoštevanju vodil, ki smo jih pripravili.

Učitelji so bili povabljeni k analizi zapisanega pogovora v nekem tretjem razredu. Izhodišče pogovora predstavlja spodnja situacija.

Razred: 3

Opis dogajanja:

Jutranji krog – v razredu ustaljen postopek oz. razredna rutina: učenci so navajeni, da je vsak teden en učenec zadolžen za prinašanje novic/novice iz sveta športa, zabave, znanosti ipd. Novico povedo, preberejo ali pokažejo in pri tem utemeljijo, kje so jo izvedli in zakaj so jo izbrali. 25. 10. 2022 učenec pove naslednjo novico:

UČENEC Matjaž: Včeraj sem gledal televizijski dnevnik. Povedali so novico/podatek o energetske krizi v Evropi, kar me je še posebej zanimalo, saj smo del Evrope. V novici so povedali, da je v različnih državah veliko pomanjkanje zemeljskega plina, zaradi česar je veliko ljudi v mrazu. To me je zaskrbelo in prestrašilo.

UČITELJ: Matjaž, hvala za novico. Ste tudi drugi o tem kaj slišali ali videli?

...

Kot oporo pri analizi prebranega pogovora so učitelji uporabili spodnjo razpredelnico Kako ravnati z odgovori otrok (po Godhino in Wilson, 2008) in pripravljeno vodilo.

Preglednica 3: Kako ravnati z odgovori otrok. (Godhino in Wilson, 2008)

STRATEGIJA	OPIS	UPORABA
Demonstrirajte zavzeto poslušanje	Učencem pokažite, da se zanimате za njihove odgovore in pobude za pogovor.	Uporabite neverbalne znake, kot so izraz na obrazu, kimanje, očesni stik, sedenje v ospredju.
Podkrepite vprašanje	Uporabite dodatna vprašanja, ki spodbujajo pojasnilo, razširitev, dopolnitev. Spodbujajte, da ponudijo vrsto odgovorov na eno vprašanje.	Ali ima kdo drugačno mnenje? Ali bi nam lahko povedal malce več o teh zamislih? Kako lahko na to pogledamo še drugače? Ali lahko ponudiš dokaz, ki bi podprl tvoje stališče?
Dopustite dovolj časa za odgovor	Navadite se, da vam trenutki tišine ne bodo neprijetni in omogočite čim več časa za odgovore. Učencem povejte, zakaj čakate.	Uporabite pritrdilne neverbalne znake (npr. kimanje), ki kažejo vašo zavzetost in zagotavljajo spodbudo.
Čim bolj zmanjšajte svoj odziv	Potrdite odgovore učencev, a se izognite pretirani hvali, ki bi utegnila utišati alternativne odgovore.	To je zanimivo stališče. Ja, to je en pogled. Ali lahko kdo k temu še kaj doda? Hvala za to misel.

VODILA ZA POGOVOR Z UČENCI O AKTUALNIH TEMAH

1. Poskusite ugotoviti, kaj vaši otroci že vedo o temi in kako so izvedeli zanje.
2. Povejte jim, da razumete, da je dogajanje zmedeno in zapleteno.
3. Sporočite jim, da ste veseli, da se lahko z njimi pogovarjate o tem. Otrokom dovolite, da izrazijo svoja mnenja.
4. Otroke vprašajte, ali so zaskrbljeni in/ali prestrašeni zaradi dogajanja. Tudi če odgovorijo z „ne“, jim dajete dovoljenje, da imajo te občutke in da se o njih pogovarjajo, če se tako odločijo.
5. Poskrbite, da učenci zavzamejo nevtralen pogled na situacijo (vsi zorni koti).
6. To je dobra priložnost za razbijanje stereotipov. Majhni otroci so navajeni videti svet črno-belo ali dobro proti zlu. Vendar pa resnične vojne niso Disneyjeva risanka, zato morate biti previdni, da ne bodo napačno predstavljali drugih kultur in držav.

Učitelji so po analizi pogovora sestavljali različne pogovore o različnih aktualnih temah (epidemija, potres, energetska kriza, vojna). Ob izbrani temi so oblikovali pogovore in jih analizirali. V refleksijo so učitelji povedali, da je največji izziv za učitelje v takih pogovorih z učenci zmanjšati svoj odziv, ostati objektivni in vplivati na razbijanje stereotipov, ki jih učenci prinesejo s seboj. Sklep delavnic je bil, da je pogovor ključna metoda ter da nam kot učiteljem ni treba imeti vseh odgovorov, le priložnost za pogovor moramo

najti, saj s tem vplivamo na moralni, socialni, čustveni, kognitivni razvoj otroka.

Viri in literatura

Bahovec, E. D., Bregar-Golobič, K. (2004). Šola in vrtec skozi ogledalo (E. D. Bahovec, K. Bregar-Golobič, Eds.; 1. izd.). DZS.

Godinho, S., Wilson, J. (2008). *Ali je to vprašanje?: strategije postavljanja in spodbujanje vprašanj: preizkušeni nasveti in zamisli za učinkovito poučevanje* (1. izd.). Rokus Klett.

Marentič-Požarnik, B. in Plut-Pregelj, L. (2009). *Moč učnega pogovora: poti do znanja z razumevanjem* (1. izd.). Državna založba Slovenije.

Vključevanje učenja o beguncih v različne vsebine nižjih razredov osnovnih šol. UNHCR. [PowerPoint]. <https://www.mirovni-institut.si/wp-content/uploads/2022/06/6-9-Navodila-za-ucitelje1.pdf>

Pritošek, J. (2022). *Umetnost kot preplet čuta, misli, giba in čustev: nevrobiološke poti k blagostanju človeka in družbe*. Predavanje. Kulturni bazar 2022. <https://tinyurl.com/PIRTOSEK>

Vesna Vršič, Zavod RS za šolstvo

Delavnica: Medpredmetni pristop k socialno čustvenemu učenju

Izhajamo iz spoznanj, da s pristopi v pedagoški praksi, s katerimi spodbujamo socialno-čustveno učenje učencev, pripomoremo k izboljšanju njihovih učnih dosežkov in vedenja, k ohranjanju dobrega psihičnega in fizičnega počutja oziroma zdravja, krepimo dobre odnose in izboljšujemo razredno in šolsko klimo. Pomembno je, da strokovni delavci in vodstva šol poskrbijo za spodbudno in varno učno okolje, kjer se krepí empatija, strpna komunikacija, timsko delo, spoštovanje drugačnosti, pomoč pri organiziranju in reševanju problemov ...

V učnem načrtu za spoznavanje okolja so v tematskih sklopih Jaz, Skupnosti in Odnosi zajeti cilji, ki učitelje usmerjajo v načrtovanje dejavnosti za učence, kjer lahko prepoznavajo in uravnavajo svoja čustva in vedenje, spoznavajo interesna področja, svoje navade in pristope k učenju ter pomenu znanja za kakovostno

življenje. Pri razvoju socialnih veščin lahko reflektirajo uspešnost vključevanja v različne skupnosti, opredelijo svojo vlogo v posamezni skupnosti, pomen izgradnje pozitivnih odnosov med člani skupnosti (razred, šola) ter kako lahko zadovoljujemo lastne potrebe in potrebe vseh v skupnosti, odkrivajo pomen ustreznih ravnanj za reševanje sporov in nesoglasij... Omenjene cilje učenci nadgradijo pri predmetu družba v drugem vzgojno-izobraževalnem obdobju.

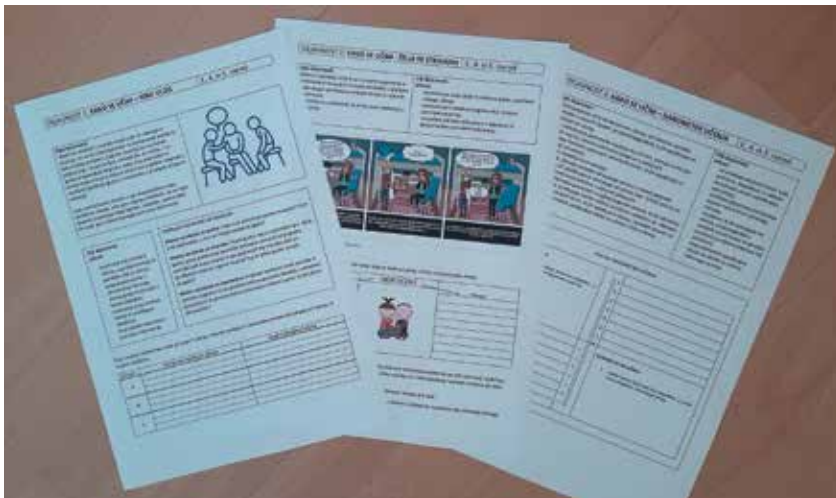
Cilji pri obeh predmetih so lahko izhodišče za to, da učenci spoznajo, kaj je pomembno pri učenju, kaj so njihova pričakovanja in kaj želje ter kaj morajo za to storiti. To zavedanje lahko prenesejo na področje učenja pri vseh predmetih, na primer odkrivajo svoja močna in šibka področja, lastne pristope učenja, organizacijo pri učenju ter zavedanje občutkov uspešnosti ali strahu in nemoči.

Preglednica 3: Kompetence učenje učenja z opisniki. (LifeComp, 2022, str. 12)

UČENJE UČENJA	L1 Razvojna miselnost	L1.1 Ozaveščenost o lastnih sposobnostih in sposobnostih drugih za učenje, napredek in doseganje rezultatov z delom in predanostjo ter zaupanje vanje
	Zaupanje v posameznikovo učno zmogljivost za nenehno učenje in napredek	L1.2 Razumevanje, da je učenje vseživljenjski proces, ki zahteva odprtost, radovednost in odločnost
		L1.3 Razmislek o povratnih informacijah drugih ter o uspešnih in neuspešnih izkušnjah za nadaljnji razvoj svoje učne zmogljivosti
	L2 Kritično mišljenje	L2.1 Ozaveščenost o morebitni pristranosti v podatkih in lastnih omejitvah ob zbiranju veljavnih in zanesljivih informacij in zamisli iz raznolikih in zanesljivih virov
	Ocena informacij in argumentov v podporo racionalno utemeljenim sklepom in razvoju inovativnih rešitev	L2.2 Primerjava, analiza, ocenjevanje in sinteza podatkov, informacij, zamisli in medijskih sporočil z namenom oblikovati logične sklepe
		L2.3 Razvijanje ustvarjalnih zamisli, sinteza in združevanje konceptov in informacij iz različnih virov za reševanje problemov
	L3 Vodenje učenja	L3.1 Ozaveščenost o lastnih učnih interesih, procesih in prednostnih strategijah, vključno z učnimi potrebami in ustrezno podporo
	Načrtovanje, organizacija, spremljanje in proučevanje lastnega učenja	L3.2 Načrtovanje in izvajanje učnih ciljev, strategij, virov in procesov
		L3.3 Razmislek o namenih, procesih in rezultatih učenja in gradnje znanja ter s tem povezana ocena, vzpostavitev odnosov med področji

V publikaciji LifeComp, Evropski okvir za osebno in socialno ključno kompetenco ter kompetenco učenje učenja (2022, str. 20) je v preglednici opredeljeno področje Učenje učenja, navedene so kompetence s kratkim opisom in opisniki.

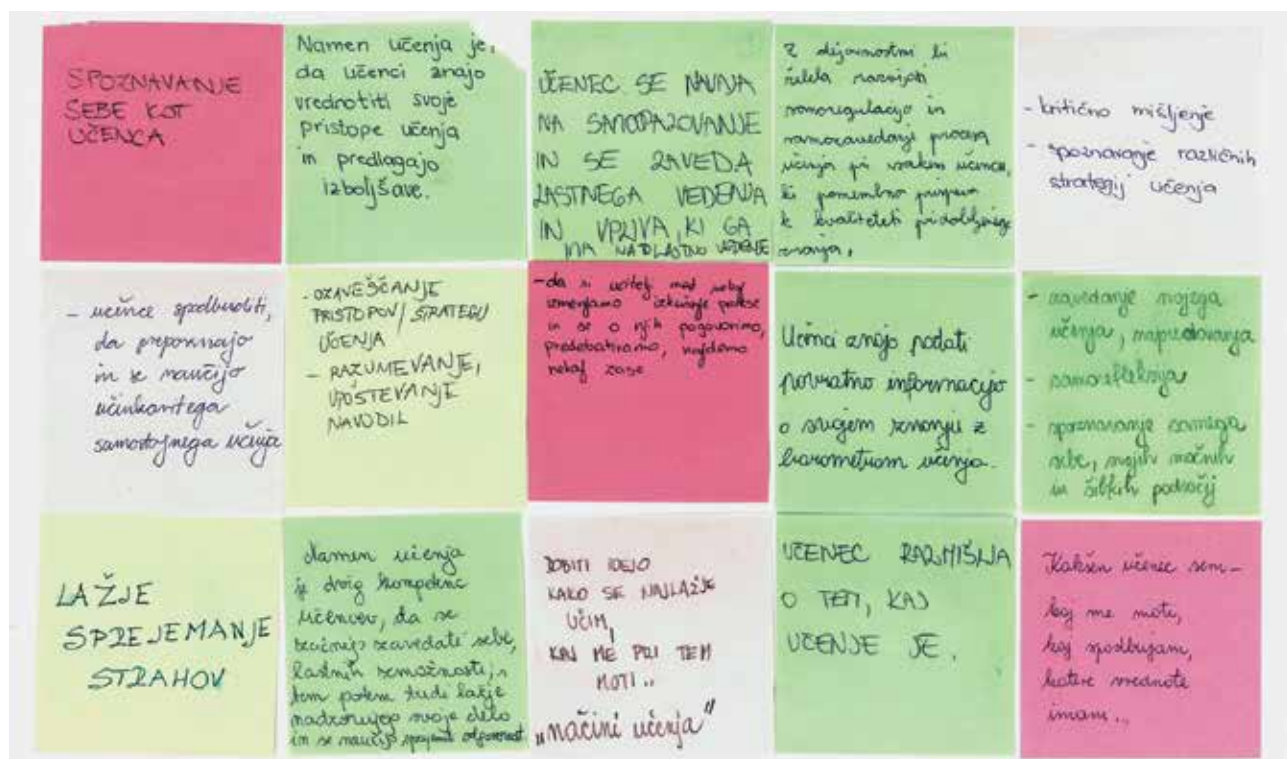
Na delavnici so udeleženci razmišljali o načrtovanih dejavnostih v praksi, s katerimi učence spodbujajo k razmisleku o lastnem učenju, nato pa so se seznanili s tremi dejavnostmi na učnih listih. Pri razmisleku so skušali opredeliti namene in primernost vključitve dejavnosti v pouk.

Slika 9: Dejavnosti na učnih listih.

Na samolepilni listič so udeleženci zapisali namen učenja, ki bi ga želeli udejanjiti z dejavnostmi za razvoj socialnih veščin in hkrati uresničiti cilje učnega načrta.

Poudarek pri predstavljeni dejavnosti je bil na igri vlog, ki je pogosta in uspešna metoda za razvijanje socialnih veščin (zavedanje, samozavedanje). V praksi je dokaj znana, vendar pogosto premalo usmerjena v raziskovanje izraženih zamisli učencev, njihovih občutkov, doživljanj, refleksije, ponavljanj istih situacij s preizkušanjem drugačnih pristopov za reševanje zahtevnih/konfliktnih situacij ... Igra vlog pomaga učencem pri vživljanju tako v situacijo kot občutke soigralcev (empatija) in zavedanje o lastnih razmišljanjih, potrebah, prepričanjih, vrednotah ... Ključni poudarki o igri vlog so zapisani v internem gradivu Dnevnik učitelja/učiteljice na študijskem srečanju (avgust, 2022), ki je objavljen v spletni učilnici ŠS – Razredni pouk (na povezavi <https://skupnost.sio.si/course/view.php?id=9374>), prav tako so tam delovni listi s predstavitevjo treh dejavnosti.

Slika 10: Zapis namenov učenja na samolepilnih lističih.

Viri in literatura

Agliati, A., Aguilar Barriga, P., Álvarez Cifuentes, P., Benítez Baena, I., Beržanský, J., Cavioni, V., ... Valverde Jiménez, B. (2020). *Orodje za spremljanje socialnih in čustvenih veščin*. Priročnik v okviru projekta Learning to Be. [Elektronski vir]. https://www.preventivna-platforma.si/wp-content/uploads/2020/12/L2B_Orodje_2020_SLO.pdf

Ayube, L. (b.d.). *Socialno in čustveno učenje*. <https://www.storyboardthat.com/sl/articles/e/socialno-%C4%8Dustveno-u%C4%8Denje>

Humar, M., Podgornik, N., Bejić, V., Berdnik, K., Josić, K., Lenščak, k., Vremec, R., (2019). *Trening socialnih veščin za osebe s težavami v duševnem zdravju*. Priročnik je nastal v okviru projekta ŠIPK (JR Projektno delo z negospodarskim in neprofitnim sektorjem – Študentski inovativni projekti za družbeno korist 2016–2020 za študijsko leto 2017/2018). https://www.fuds.si/wp-content/uploads/2019/08/trening_socialnih_vescin_za_osebe_s_tezavami_v_dusevnem_zdravju.pdf

Irman Kolar, S., Markež, N., Mlaka, A., Mlakar, L., Pevec, A., Resnik, M., ... Zakšek, M. (2020). *Ferdo se uči o sebi in drugih: Socialno in čustveno*

učenje s pomočjo likovne umetnosti. Janja Batič in Katja Košir (ur.). [Elektronski vir]. Univerza v Mariboru. Pedagoška fakulteta. <https://press.um.si/index.php/ump/catalog/book/529>.

Metelko Lisec, T. (2004). Socialne veščine – orodje za večjo socialno uspešnost. *Socialna pedagogika*, 8(1), str. 97–112. <https://www.revija.zzsp.org/2004/04-1-097-112.pdf>.

Rutar Ilc, Z., Ožek Rogič, S., Gramc, J. (2017). Socialno in čustveno opismenjevanje za dobro vključenost (4. zvezek). *Vključujoča šola: Priročnik za učitelje in druge strokovne delavce*. Zavod RS za šolstvo.

Sala, A., Punie, Y., Garkov, V., Cabrera, M. (2022). *LifeComp: Evropski okvir za osebno in socialno ključno kompetenco ter kompetenco učenje učenja*. [Elektronski vir]. Zavod RS za šolstvo. <https://www.zrss.si/pdf/lifecomp.pdf>

Tacol, A., Lekić, K., Konec Juričič, N., Sedlar Kobe, N. in Roškar S. (2019). *Zorenje skozi To sem jaz: Razvijanje socialnih in čustvenih veščin ter samopodobe*. Priročnik za preventivno delo z mladostniki. Nacionalni inštitut za javno zdravje.

Mag. Katarina Dolgan, Zavod RS za šolstvo

Delavnica: Vaje čuječnosti – le za zraven ali vsakodnevnice

V delavničnem delu študijskih srečanj za učitelje razrednega pouka so imeli udeleženci priložnost izvedeti več tudi o čuječnosti. Ker je zelo pomembno, da vaje čuječnosti postanejo rutina v razredu, so lahko s pomočjo dejavnosti, ki so bile zapisane v dnevniku, spoznali, zakaj je pomembno vsakodnevno izvajanje, kakšne vaje so primerne za učence, jih nekaj od njih izbrali in si pripravili načrt, kako in kdaj jih bodo v novem šolskem letu izvajali. Izredno pomembno je namreč, da pri izvajanju vaj vztrajamo in spremljamo napredek oz. učinke, ki jih vaje imajo.

V izhodiščnem posnetku *Čuječnost v vsakdanjem življenju* (YouTube, b. d.) avtorji najprej opredelijo, kaj je čuječnost. Pravijo, ko si ljudje predstavljajo nekoga, ki je čuječen, si večinoma predstavljajo človeka, ki sedi na blazini, sam v prostoru z zaprtimi očmi in prekrižanimi nogami. Dejansko lahko vaje čuječnosti izvajamo tudi na tak način, vendar je čuječnost veliko več kot samo to. Je način življenja, ki je veliko bolj umirjen, osredotočen in prijeten. Čuječnost nekateri enačijo z meditacijo, vendar ni zgolj meditacija. Da bi bil čuječen, ni nujno, da meditiraš. Treba se je osredotočiti na cilj in biti prijazen. Tak pristop nam pomaga odpravljati stres, vznemirjenost ali celo žalost. Pomaga nam osredotočiti se na ta trenutek, saj zna biti neprestana skrb za prihodnost ali o preteklosti zelo utrujajoča. S pomočjo osredotočenosti in prijaznosti krepimo naš um in gremo lažje skozi življenje.

Čuječnost lahko izvajamo ob katerikoli vsakdanji dejavnosti v življenju, primerna je za vse starosti, ob katerikoli priložnosti. Čuječnost ni le tehnika, pač pa je

proces spoznavanja, sprejemanja in sprememb. Pomaga nam pri prepoznavanju naših misli, čustev, telesnih občutkov ter zunanje dogajanja, osredotočenosti na sedanost; brez oziranja v preteklost in pretirane skrbi za prihodnost, brez izogibanja, zadrževanja ali spreminjanja doživljanja ter vzdrževanja našega odnosa sprejetosti, odprtosti, prijaznosti in radovednosti.

Tudi ko prebirate ta članek, ste lahko čuječni. Čuječni smo vsakokrat, ko se zavedamo okolice okoli nas, ko se zavedamo našega telesa, ko smo osredotočeni na naše dihanje, ko uporabljamo vsa naša čutila, ko se zavedamo, kako se počutimo ... Ko se z nekom pogovarjamo in ga v resnici poslušamo, kaj nam sporoča in ne razmišljamo že v naprej, kaj bomo odgovorili. Ko se osredotočamo na telesne občutke in čustva ter se poskušamo izogibati sodbam in predsodkom. Vse z namenom, da bi ga bolje razumeli. Čuječnost lahko izvajamo kjerkoli, kadarkoli, pod katerimikoli pogoji. To je majhen korak, ki lahko prinese veliko spremembo v življenju posameznika. Zato je tako pomembno, da se je učijo že otroci.

Slika 11: Posnetek *Čuječnost v vsakdanjem življenju*. (Vir: YouTube)

Vse več učiteljev razrednega pouka že izvaja posamezne vaje čuječnosti s svojimi učenci. Urjenje čuječnosti v osnovni šoli pomaga učencem pri boljšem osredotočanju na učno snov, boljšem uravnavanju čustev in razvijanju pozitivne samopodobe. Z vajami jim pomagamo, da se uspešneje osredotočijo na delo in premišljeno premagujejo stresne situacije. Gre za spretnost, ki jo je mogoče razvijati z redno dnevno disciplino. Čuječnost ima večji učinek, če postane način posameznikovega delovanja oz. način življenja. Učitelji lahko največ pripomorejo s tem, da so pripravljeni biti sami čuječni in čuječnost poučevati v šoli. Pomembno je, da razumejo pozitivne učinke učenja čuječnosti, da vztrajajo in si vsak dan vzamejo čas za ozaveščanje svojih misli. S čuječnostjo se naučimo gledati stvari, kot da so nove, ujamemo pomembne detajle ali razlike, ki jih prej nismo opazili (Košenina, 2016).

Včasih je učencem težko razložiti, zakaj je tako pomembno, da so čuječni, zato je bil udeležencem študijskega srečanja na voljo posnetek *Čuječnost v šoli: Čuječnost in otroški možgani* (YouTube, b. d.). V njem dr. Diane Gehart na otrokom primeren način, s pomočjo kozarca, v katerem je tekočina z bleščicami, plastično predstavi delovanje naših možganov. Razloži in prikaže tudi, kaj se zgodi z našim umom, ko nas prevzamejo negativna čustva in se vključi reptilni del možganov. Takrat se bleščice premešajo in naš um ne zmore več bistro misliti, računati, govoriti itd. Potreben je čas, da se vsebina v kozarcu umiri in se bleščice spustijo na dno. To je čas za čuječnost. In potem spet lahko bistro mislimo, računamo, govorimo itd.

Slika 12: Posnetek *Čuječnost v šoli: Čuječnost in otroški možgani*. (Vir: YouTube)

Ko učenci razumejo, zakaj je potrebno in kakšne učinke imajo vaje čuječnosti, jih bodo jemali skrajno resno in jim jih ne bo težko izvajati. Vsaj večini ne. In prav zato je tako zelo pomembno, da jim učitelji pred začetkom izvajanja to razložijo, da si naredijo načrt, kdaj in kako bodo vaje izvajali in da se odločijo, katero vajo in kako dolgo jo bodo izvajali.

Učitelj si lahko pri izvajanju vaj čuječnosti pomaga s priročnikom avtorice Klaudije Košenina z naslovom *50 vaj za urjenje čuječnosti v razredu* (2016).

Slika 13: Priročnik *50 vaj za urjenje čuječnosti v razredu*. (Vir: <http://knj.splet.arnes.si/files/2020/03/PRIRO%C4%8CNIK-50-vaj-za-urjenje-%C4%8Duje%C4%8Dnosti-Klaudija-Ko%C5%A1enina-2016-6.pdf>)

Nenazadnje je potrebno, da tudi učitelji poskrbijo zase in svoje dobro počutje. Udeleženci delavnice so poleg namigov, kako uvajati vaje čuječnosti v šolsko prakso, dobili tudi mnoge nasvete, vaje ter posnetke, kako lahko čuječnost, dihalne vaje, tehnike sproščanja, pozitivno vizualizacijo ter postopno mišično sprostitve izvajajo sami v svojem vsakdanu.

Slika 14: Spletna stran MIRA (Nacionalni program duševnega zdravja) z nasveti za boljše počutje. (vir: <https://www.zadusevnozdravje.si/pomagam-sebi/nasveti-za-boljse-pocutje/ucinkovite-tehnike-sproscanja/>)

Če pa bi želeli učitelji nadgraditi svoje znanje o čuječnosti, so v zborniku z naslovom *Bodite čuječni, poučujte čuječno, poučujte čuječnost* (Orel, 2017) zbrani prispevki avtorjev, ki so sodelovali na mednarodni konferenci MINDfulness 2017. Prispevki avtorjev so zbrani v pet tematskih sklopov: *Osnovni koncepti o čuječnosti*, *Čuječnost v izobraževanju*, *Medicina in kognitivna nevroznanost o čuječnosti*, *Sodobni pristopi poučevanja čuječnosti ter Čuječnost v naravnem okolju*. Skratka o čuječnosti od A do Ž. Vabljeni k branju in vnašanju čuječnosti v vsakdanje življenje.

Viri in literatura

Košena, K. (2016). *50 vaj za urjenje čuječnosti v razredu*. [Elektronski vir]. <http://knj.splet.arnes.si/files/2020/03/PRIRO%C4%8CNIK-50-vaj-za-urjenje-%C4%8Duje%C4%8Dnosti-Klaudija-Ko%C5%A1enina-2016-6.pdf>

MIRA (b. d.). *Nacionalni program duševnega zdravja z nasveti za boljše počutje*. <https://www.zadusevnozdravje.si/pomagam-sebi/nasveti-za-boljse-pocutje/ucinkovite-tehnike-sproscanja/>

Mojca Orel (ur.). (2017). Zbornik prispevkov mednarodne konference MINDfulness 2017: »Bodite čuječni, poučujte čuječno, poučujte čuječnost«. [Elektronski vir]. http://www.eduvision.si/Content/Docs/2017/Zbornik%20prispevkov%20MINDfulness%202017_SLO2.pdf

Youtube (b. d.). *Everyday mindfulness* (Čuječnost v vsakdanjem življenju). <https://www.youtube.com/watch?v=QTsUEOUaWpY>

Youtube (b. d.). *Mindfulness in Schools: Mindfulness and the Brain for Children* (Čuječnost v šoli: Čuječnost in otroški možgani). https://www.youtube.com/watch?v=a_hPelcPRTg

Tanja Müller, Zavod RS za šolstvo

Delavnica: Tuji jezik in socialno-čustveni razvoj

Osma delavnica je bila namenjena učiteljem, ki poučujejo tuji jezik na razredni stopnji. Pogoj za delo v tej delavnici je bil, da so udeleženci že opravili eno izmed prvih šestih delavnic in vsebino že opravljene delavnice prenesli na pouk tujega jezika. Učitelji so se strinjali, da

je možno vsebine vseh delavnic izvesti tudi pri pouku tujega jezika. Glede na udeležbo ponujenih delavnic je bilo tudi v tej delavnici največkrat zapisano, da so gibalne igre pomemben element učenja tujega jezika, ki pa ga s poukom na prostem lahko še bolj popestrimo.

Učenje in poučevanje tujega jezika na zgodnji stopnji naj bi vključevalo pristope, ki spodbujajo raziskovanje, svobodno izražanje lastnih doživljanj, spoznanj in izkušenj. Prvi pogoj za takšen pouk pa je zagotovo varno in spodbudno učno okolje, ki je na tej zgodnji stopnji poučevanja tujega jezika še posebej pomemben. Prevladujoča dejavnost otroka v zgodnjem otroštvu je zagotovo igra, ki ima pri razvoju in vzgajanju odločilno vlogo. Preko igre raziskuje in išče nove možnosti, je ustvarjalen. Gibalne igre so lahko kot nebesedno sredstvo, most, preko katerega se seznanijo z novimi besedami.

Delavnica, ki je ponudila pester nabor vaj čuječnosti, lahko pripomore k zavedanju pozitivnega elementa raznolikosti in večjezičnosti, spodbuja razgovor z učenci, ki razvijajo pozitiven odnos do sosedskih in tujih jezikov, do govorcev in do njihovih kultur. Učenci imajo možnost primerjave obeh kultur, ugotavljajo njuno prepletanje ter se zavedajo pomena maternega jezika in lastne kulture. Udeleženci te delavnice so zapisali tudi, da bi lahko učitelji pri pouku tujega jezika z elementi čuječnosti preko razgovora vpeljali razumevanje in uporabo različnih vprašanj (t. i. Wh-vprašanja v angleškem jeziku). Preko pogovora učenci izražajo ideje in svoje izkušnje. Ko razvijajo govorno sposobnost in sposobnost poslušanja, spoznajo moč pozitivnih misli in pomen obvladovanja negativnih čustev.

Preko različnih iger vlog učencem omogočamo, da pri pouku tujega jezika razvijajo svoje sporazumevalne zmožnosti. Več možnosti za govor bodo imeli v manjših skupinah, kjer bodo vsi imeli priložnost, da govorijo in poslušajo sošolce.

Slika 15: Zelo lačna gosenica. (vir: Tanja Müller)